

An Integrated Competency Model for Commanders at the Level of the Islamic Revolution to Effectively Confront Cognitive Threats: A Meta-Synthesis Study

Asghar Rajabi Dehborzoei ¹

¹ Department of Education ,NT.C.,Islamic Azad University, Tehran,Iran
Email: asgharrajabi021@gmail.com

Abstract

Hypocrisy is one of the most significant social phenomena, rooted in materialistic and worldly motivations. Throughout the Nahj al-Balagha, Imam Ali (AS) discusses hypocrisy and strongly condemns it. One of the most enigmatic groups during the Sacred Defense era was the Mojahedin-e Khalq (MEK), whose impact on the collective memory of the Iranian people remains indelible. This was particularly evident through their collaboration with the Ba'ath regime of Iraq during the eight-year Imposed War, where they fought alongside the enemy against their own compatriots. Therefore, this applied research employs documentary and qualitative content analysis methods to address the following question: What was the role of the MEK in the Iran-Iraq War, as viewed through the teachings of the Nahj al-Balagha? The findings indicate that their role included espionage, spreading false propaganda, conducting terrorist and sabotage operations, assisting in the suppression of Shiites and Kurds in Iraq, and carrying out armed offensive operations.

Keyword: The teachings of Nahj al-Balagha, false propaganda, Iran-Iraq war, suppression of Shiites, hypocrites

واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

اصغر رجبی ده برزویی^۱

۱۳

سال هفتم

پاییز و زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۱۰/۲۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۱۱/۲۰

صص: ۷۷-۹۹

شابا جایی: ۶۳۲۸-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

DOR:

چکیده

نفاق به عنوان یکی از آسیب‌های بنیادین اجتماعی، ریشه در انگیزه‌های مادی و دنیوی دارد و در اندیشه امیرالمؤمنین (ع)، از منظر اخلاقی و اجتماعی به شدت مورد نکوهش قرار گرفته است. در دوران دفاع مقدس، سازمان مجاهدین خلق (منافقین) با اتخاذ رویکردی مرموز و همراهی با رژیم بعث عراق در طول هشت سال جنگ تحمیلی، نقشی مخرب در تقابل با هموطنان خود ایفا کرد که جایگاه تاریخی آن‌ها را در حافظه جمعی ایرانیان تثبیت کرده است. پژوهش حاضر با رویکرد کاربردی و با بهره‌گیری از روش اسنادی و تحلیل محتوای کیفی، به دنبال پاسخگویی به این مسئله است که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق، با تکیه بر آموزه‌های نهج‌البلاغه، چگونه قابل تبیین است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فعالیت‌های این گروه شامل جاسوسی، تبلیغات انحرافی، اجرای عملیات‌های تروریستی و خرابکارانه، حمایت از سرکوب اقلیت‌های مذهبی و قومی در عراق و انجام حملات مسلحانه تهاجمی بوده است. **کلیدواژه‌ها:** آموزه‌های نهج‌البلاغه، تبلیغات دروغین، جنگ ایران و عراق، سرکوب شیعیان، منافقین

مقدمه و بیان مسئله

یکی از بزرگ‌ترین آفت‌ها و خطراتی که ممکن است یک جامعه را تا مرز نابودی و سقوط بکشانند و پایه‌های اخلاقی آن جامعه را متزلزل سازد، «نفاق و دورویی» است که در نهج‌البلاغه بارها نسبت به این پدیده شوم هشدارهای جدی داده شده است. امیرالمؤمنین (ع) در روایتی از پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد (ص) نقل می‌کند که حضرت فرمود: «من بر امتی نه از مؤمن می‌ترسم و نه از مشرک؛ چرا که خدا مؤمن را با ایمانش بازمی‌دارد و مشرک را با شرکش نابود می‌کند؛ اما من بر شما از کسانی می‌ترسم که در دل منافق‌اند و در زبان دانا، سخنانی می‌گویند که می‌پسندید ولی کاری می‌کنند که نمی‌پسندید» (نهج‌البلاغه، نامه ۲۷). امام علی (ع) به عنوان عالی‌ترین مفسر قرآن و کتاب نهج‌البلاغه به عنوان برادر قرآن، بارها در خصوص خطر نفاق و منافقین هشدار می‌دهند. امام (ع) تمام گرفتاری خود را در مواجهه با کارگزاران و خواص و مردم، منافق می‌داند. این مردم‌اند که اندکی بعد حضرت آن‌ها را شماتت نموده و می‌فرماید: «امروز مردم از ستم حاکمان خود می‌ترسند و من از ستم رعیت خویش. خواستم تا برای جهاد بیرون شوید در خانه خزیدید. سخن حق را به گوش شما خواندم، نشنیدید، آشکارا و نهان خواندم، پاسخ نگفتید، اندرزتان دادم نپذیرفتید» (نهج‌البلاغه، خطبه ۹۷). زندگی مادی و معنوی انسان‌ها به‌ویژه مسلمانان آکنده از امتحانات و اختبارات گوناگون و به اصطلاح فتنه‌هایی است که تنها شناخت صحیح از حوادث و موضع‌گیری درست در مقابل آنها می‌تواند کارساز باشد تا فرد و جامعه را از فتنه‌ها برهاند. ضرر و زیان‌های معنوی فتنه، انحراف دل‌ها از ذات حق و گمراهی و فریب مسلمانان و تزلزل فکری، عقیدتی و استحاله از ارزش‌های معنوی و حاکمیت ارزش‌های مادی بر جامعه است. هرچند عوارض و نتایج مادی فتنه از قبیل جنگ‌ها و کشتارها نیز معتابه است.

موضوع نقش منافقین در جنگ ایران و عراق یکی از نقاط مورد بحث و اساسی در تاریخ و تحولات کشور ایران بوده است. وضعیت سازمان منافقین تا پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز شورش مسلحانه گسترده که از دهه ۶۰ آغاز شد و سرنوشت و فرجام سیاسی آنها در کشورهای غربی و عراق یکی از دلایل مهم انتخاب این پژوهش بوده است. به خاطر تأثیرات شومی که منافقین در بدنه جامعه اسلامی در هر برهه‌ای که حاکمیت دینی برقرار شده، داشته‌اند و لذا

شباهت‌های ملموسی که در عملکردها و شعارهای اهل نفاق در همه زمان‌ها وجود دارد (بزرگ زاده، ۱۳۸۷: ۵۸)، این پژوهش می‌تواند برای جامعه امروز مفید و کارساز باشد.

جنگ تحمیلی به بهانه اختلاف مرزی میان ایران و عراق بر سر مالکیت آب‌های اروندرود، با اشغال مناطقی از سرزمین ایران و تخریب برخی مراکز اقتصادی و مسکونی از سوی رژیم متجاوز بعث عراق آغاز شد (هاشم زهی و همکاران، ۱۴۰۲، ۲). در ابتدای پیروزی انقلاب، برخی از اعضای سازمان توانستند با بهره‌گیری از ارتباطات قدیمی خود با برخی مقامات دولت موقت و نهضت آزادی در درون بعضی از مراکز حساس سیاسی کشور رخنه نمایند و دست به خشونت بزنند و در کنار خشونت، تیم‌های ترور و خرابکاری را سازمان داده و شخصیت‌هایی مانند آیت‌الله صدوقی، آیت‌الله دستغیب و آیت‌الله مدنی به شهادت برسانند (تهرانی، ۱۳۸۷: ۲۲). عملکرد گروهک منافقین در قبل از آغاز تهاجم عراق به ایران به گونه‌ای بود که رژیم بعث عراق از تحلیل‌ها، مواضع و نشریات آنها برای برنامه‌ریزی‌های خود استفاده می‌کرد. گروهک منافقین با آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران موضع فریبکارانه‌ای اتخاذ کرد. سازمان مجاهدین خلق و رهبری آن بر اساس مرام و مشی خود در ابتدای شروع جنگ، در ظاهر با نظام ابراز همدردی کرده، در نشریات خود صدام و رژیم بعث را متجاوز می‌دانستند، اما در تحلیل‌های درون‌گروही خود از جنگ به عنوان فرصتی یاد می‌کردند که در آن دولت نوپای جمهوری اسلامی تحت فشار قرار گرفته و زمینه برای تحقق اهداف آنان فراهم خواهد شد.

عناصر این گروهک تروریستی با حضور در خاک عراق و به عنوان یکی از ارکان ارتش این کشور فعالیت‌های تخریبی متعددی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران به انجام رساندند. عمده این اقدامات از جاسوسی در خط مقدم جبهه‌ها و تخلیه تلفنی گرفته تا ایجاد رعب و وحشت در داخل کشور با انجام عملیات تروریستی و حضور نظامی و رویارویی مستقیم با رزمندگان ایرانی توأم بود. این گروهک تروریستی در قالب ارائه خدمات خود به رژیم بعث عراق حتی آمار بمباران‌های شهرهای ایران و میزان تلفات و تخریب‌های انجام شده را منعکس می‌کرد و با ایجاد فضای روانی و شایعه‌پردازی سعی در تضعیف و تخریب پشت جبهه نیروهای ایرانی داشت.

از دیگر نتایج همکاری منافقین با رژیم عراق، اجازه عملیات نفوذی و آوردن اسیر و نگهداری و بازجویی آنان بود. نقش منافقین در جنگ ایران و عراق یکی از نقاط مورد بحث و

اساسی در تاریخ و تحولات کشور جمهوری اسلامی ایران بوده است. در پژوهش حاضر تلاش شده به این سؤال اصلی، پاسخ داده شود که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه چیست؟ پژوهش حاضر کاربردی بوده و بر حسب ضرورت از روش‌های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است.

مبانی نظری

نفاق

راغب اصفهانی می‌نویسد: «نفاق» وارد شدن در شرع از دری و بیرون شدن از در دیگر است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۸۱۹). منافق همانند یک موش صحرایی است که برای لانه‌اش دو راه قرار می‌دهد، این چنین عمل می‌کند. یکی از آن دو راه را باز می‌گذارد؛ اما راه دیگر را بسته نگاه می‌دارد که هرگاه احساس خطر بکند، با سر این راه بسته را باز کرده، بگریزد. نام این در بسته، «نافقا» است؛ کلمه «منافق» هم از همین «نافقا» گرفته شده است. نفاق اسمی اسلامی است که عرب معنی مخصوص آن را که پنهان کردن کفر و اظهار ایمان بوده است نمی‌دانست، هرچند که اصل این لغت معروف بود (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۳۵۹). به عبارت دیگر منافق کسی است که ظاهر و باطن او یکی نباشد و دورو باشد.

منافقین

سازمان منافقین در آثاری که انتشار داده‌اند، مدعی شده‌اند از رهبری جهانی شوروی استقبال نداشته‌اند و سیاست شوروی بعد استالین را مردود شناخته، ولی مدعی شدند اصل سازمان مستقل از قطب‌های جهانی کمونیسم عمل کرده است (امینی و ابوالحسن شیرازی، ۱۳۹۵: ۲۶۵). سازمان مجاهدین خلق یا منافقین در ۱۳۴۴ توسط تعدادی از جدانشدگان از نهضت آزادی با هدف مبارزه با رژیم پهلوی تأسیس شد؛ اما در ۱۳۵۰ بنیانگذاران و اکثریت کادر سازمان توسط ساواک دستگیر و اعدام شدند. در ۱۳۵۴ سازمان با تغییر ایدئولوژیک، مارکسیسم را پذیرفت. این گروه در سال‌های بعد به عنوان یکی از گروه‌های سیاسی مهم و مؤثر در مبارزه با رژیم پهلوی مطرح گشت

(فوزی، ۱۳۸۶: ۸۹). پس از پیروزی انقلاب، سازمان تلاش‌هایی را برای نفوذ در ارکان نظام با هدف تصاحب قدرت آغاز کرد.

ترور و خرابکاری

ترور در لغت به معنای ترس و وحشت است. تروریسم مجموعه اقداماتی خشونت‌آمیز و غیرقانونی است که با هدف سلب حق حیات از انسان‌ها و ایجاد رعب و وحشت میان مردم و سلب آزادی و امنیت جهت دستیابی به اهداف عمومی و خصوصی از جمله تهدید صلح و ثبات جهانی، تهدید تمامیت ارضی، از هم گسیختگی وحدت ملی و استقلال کشورها صورت می‌گیرد.

جنگ تحمیلی

یکی از مهمترین جنگ‌های قرن بیستم، جنگ ایران و عراق بود که در کشور ما از آن به عنوان جنگ تحمیلی یا جنگ هشت سال دفاع مقدس و در عراق هم به عنوان قادسیه صدام یا جنگ اول خلیج فارس یاد می‌شود (صادقی و جمشیدی، ۱۴۰۰، ۲۸۲). در روز ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ صدام حسین با تصمیم و طرح قبلی و با هدف برانداختن نظام نوپای جمهوری اسلامی ایران جنگی تمام عیار را علیه ایران اسلامی آغاز کرد. او با ظاهر شدن در برابر دوربین‌های تلویزیون عراق با پاره کردن قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر، آغاز تجاوز رژیم بعثی به خاک ایران را اعلام کرد؛ جنگی نابرابر که به مدت هشت سال به ایران تحمیل شد. منافقین با دشمن بعثی از هیچ اقدامی در ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و ملت مسلمان ایران فروگذار نکردند. در این زمان سازمان مجاهدین، با ورود به فاز مسلحانه و برای براندازی نظام جمهوری اسلامی، به اقدامات تروریستی روی آورد (راستگو، ۱۳۹۰: ۴۸).

پیشینه پژوهش

در خصوص نقش منافقین در جنگ ایران و عراق پژوهش‌هایی توسط اندیشمندان و پژوهشگران حوزه و دانشگاه صورت گرفته است که در جدول زیر به برخی از آنها که در برخی جنبه‌ها به این پژوهش نزدیک تر بودند، اشاره شده است:

جدول ۱- پیشینه پژوهش

نویسندگان روش استفاده شده	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهمترین یافته‌ها
سادات و فتاحی (۱۴۰۱) توصیفی تحلیلی	عوامل جذب زنان به سازمان مجاهدین خلق ایران (۱۳۵۷- ۱۳۶۰)	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد جذب زنان به سازمان فقط محصول کار آنان نبود، بلکه عملکرد ضعیف احزاب اسلامی رقیب نیز از دیگر عوامل پیوستن زنان به سازمان محسوب می‌شد.
مروتی؛ کرمی و ضمیری (۱۴۰۱) توصیفی تحلیلی	بررسی انتقادی نظریه اخلاقی جنگ عادلانه با تأکید بر جنگ روانی رسانه‌ای از منظر نهج‌البلاغه	نقد‌های وارد به اجزای این نظریه عبارت است از: ۱. انحراف در تفسیر آفرینش اولیه انسان؛ ۲. انحراف مفهومی عدالت؛ ۳. عدالت تفویضی و انحصاری؛ ۴. باطل‌گرایی در عین حق‌نمایی.
کریمی و میرحسینی (۱۴۰۱) توصیفی تحلیلی	نقد برداشت‌های سازمان مجاهدین خلق از نهج‌البلاغه	مقاله بیان می‌کند که برداشت‌های عجیب، گاه معیوب و افراطی آنان از نصوص دینی بود که دست‌مایه اقدامات ساختارشکنانه آنان از قبیل بمب‌گذاری و ترور شخصیت‌ها قرار می‌گرفت.
افلاطونی (۱۳۸۸) توصیفی تحلیلی	بررسی نقش سازمان منافقین در جنگ ایران و عراق	در این پژوهش نقش و عملکرد سازمان مجاهدین خلق (منافقین) در دوره انقلاب و دوره هشت ساله جنگ تحمیلی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.
نوری گلجائی (۱۳۹۶) توصیفی تحلیلی	فرآیند جریان منافقین در دوران انقلاب اسلامی (دهه شصت)	منافقین که نتوانسته بودند به منافع و اهداف خود دست پیدا کنند، به انواع عملیات‌های روانی تا مسلحانه روی آوردند و دست خود را به خون مردم بیگناه رنگین کردند.

نویسندگان روش استفاده شده	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهمترین یافته‌ها
منصوری (۱۴۰۰) توصیفی تحلیلی	بررسی چرایی و چگونگی تغییر استراتژی سازمان مجاهدین خلق (منافقین) در قبال جمهوری اسلامی ایران از سال ۲۰۱۱ به بعد	نتیجه پژوهش بیان می‌کند که عامل تغییر استراتژی سازمان مجاهدین خلق از اقدامات سخت به قدرت نرم از سال ۲۰۱۱ به بعد بوده است.
میرزاده (۱۳۸۶) توصیفی تحلیلی	استراتژی و عملکرد سازمان مجاهدین خلق در برخورد با جمهوری اسلامی	در مقاله نشان دهد که چه عواملی باعث شد تا این سازمان در مقابل جمهوری اسلامی موضع گرفته و اقدام به مبارزه مسلحانه نماید. همسویی سیاست‌های سازمان و بنی صدر از جمله مواردی است که در این مقاله بر آن تأکید شده است. همچنین، در این مقاله، فعالیت‌های سازمان تا پایان جنگ ایران و عراق مورد بررسی قرار گرفته است.

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین:

منظور از نوآوری یعنی به کارگیری توانایی‌های ذهنی برای ایجاد یک فکر یا پژوهشی جدید. همان‌طور که در جدول فوق دیده می‌شود پژوهش‌هایی در خصوص جنگ ایران و عراق توسط پژوهشگران مختلف صورت گرفته است، اما مقاله پیش‌رو به واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه می‌پردازد. با تلاش صورت گرفته و تحلیل متون نهج‌البلاغه در چارچوب نظری یاد شده، نقش منافقین در جنگ ایران و عراق مشخص گردیده که در قسمت یافته‌ها ذکر می‌گردد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی بوده و از آنجا که مطالعه حاضر به لحاظ هدف، واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه است، برحسب ضرورت از

روش‌های اسنادی و تحلیل محتوی کیفی استفاده شده است. تمرکز نمونه‌گیری برحسب نوع کدگذاری (باز، محوری یا انتخابی) تغییر می‌کند و با پیشرفت پژوهش، نمونه‌گیری نیز هدف‌دارتر شده و تا زمان اشباع تمامی مقوله‌ها، ادامه می‌یابد. در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از هر دو روش میدانی و کتابخانه‌ای استفاده شده است.

سؤالات پژوهش

۱- نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه چیست؟

یافته‌های پژوهش

در مرحله نخست، فرازهایی که به موضوع این پژوهش اشاره داشته (نقش منافقین)، انتخاب و در هر فیش، کلمات مورد نظر برای ادامه کار استخراج شده و مورد بررسی قرار گرفتند. در مرحله بعد کلیدواژه‌های مرتبط با جنگ توسط محقق استخراج گردید. با مروری بر ادبیات پژوهش و الگوهای مربوط در این زمینه و همچنین به دلیل استفاده از روش انجام تحلیل محتوی کیفی در مطالعه حاضر، الگوی مفهومی متشکل از سه مرحله کلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی ترسیم گردید (رهبر و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۴۱). در کدگذاری انتخابی، یافته‌های مراحل کدگذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری (مضمون) را انتخاب نموده، به شکلی نظام‌مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط داده، روابط را اثبات کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز داشته، تکمیل می‌کند (دانایی فر و امامی، ۱۳۸۶). در ابتدا به منظور تبیین و استخراج هرچه دقیق‌تر مفاهیم از آموزه‌های نهج‌البلاغه در بحث منافقین با بهره‌گیری از نرم‌افزار مکس کیو دی^۱ مبادرت به تحلیل محتوای کیفی این خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌ها شد.

تحلیل محتوی کیفی آموزه‌های نهج‌البلاغه در موضوع منافقین

در بخش تحلیل محتوای کیفی، از آنجا که در پژوهش حاضر از رهیافت نظام‌مند استراوس و کوربین^۲ برای نظریه‌مبنایی که بر استفاده از گام‌های تحلیل داده‌ها مشتمل بر کدگذاری (باز،

1 MAXQDA

2 Strauss and Corbin

محوری و انتخابی) تأکید دارند، استفاده شده است، در مرحله کدگذاری باز، آموزه‌ها (خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌ها) مرتبط با موضوع پژوهش تعیین و به سامانه مستندات نرم‌افزار، انتقال یافت و برای هر فراز به فراخور محتوای متن، واژگان کلیدی آن احصاء گردید.

جدول ۲- نحوه استخراج مفاهیم از آموزه‌های نهج‌البلاغه در خصوص منافقین

نشانی	مفاهیم	خطبه نهج‌البلاغه
نهج‌البلاغه خطبه ۱۹۴	گمراهی خطاکاری ملون بودن فریبکاری بیماردل تنگ نظر گفتار شبیه انگیز	منافقان گمراهند و گمراه‌کننده، خطاکارند و به خطاانداز، هر زمان به رنگی در می‌آیند و به قیافه‌های دیگری خودنمایی می‌کنند، از هر وسیله‌ای برای فریفتن شما استفاده می‌کنند، و در هر کمینگاهی به کمین شما می‌شینند، دل‌هایشان آلوده و بیمار است ولی ظاهرشان را پاک نگه می‌دارند، در پنهانی گام برمی‌دارند، و همچون خزنده‌ای در لابه‌لای بوته‌های درهم پیچیده خود را مخفی ساخته، پیش می‌روند، بیان آنها درمان و گفتارشان شغابخش؛ ولی کردارشان درد بی‌درمان است.

نتایج حاصل از بررسی‌های انجام گرفته و احصاء واژگان کلیدی مربوط به هر یک از فرازها، به تفکیک جداول ۳ و ۴ به ترتیب مستخرجه از آموزه‌های نهج‌البلاغه قابل مشاهده است.

جدول ۳- مفاهیم استخراج شده از آموزه‌های نهج‌البلاغه در خصوص منافقین

عنوان کلیدواژه‌ها	عنوان کلیدواژه‌ها	عنوان کلیدواژه‌ها
خطاکاری	لغزش	گمراهی
فریب کاری	الحاح و لجاجت	رنگ به رنگ شدن
حرکت‌های پنهانی	ظاهرآرایی	بیمار دلی
عیب‌جویی	ایجاد یأس	تنگ نظری
برنامه‌ریزی برای اهداف باطل	خیانت در قضاوت	رسوا گری
ریاکاری	منفعت طلبی	کارشکنی
وعده‌های دروغین	توجیه روش نادرست	سوگند دروغ خوردن
شبیه افکنی	تضعیف باورهای دینی	فساد انگیزی
سستی در معنویت	سفاهت و نادانی	کفر ورزیدن
بخل	کارشکنی	خود شیفتگی
مواضع متناقض	حرکت‌های پنهانی	قلب ناپاک
بی‌میلی به کار خیر	تبلیغات مسموم	ایجاد تنگنای اقتصادی

عنوان کلیدواژه‌ها	عنوان کلیدواژه‌ها	عنوان کلیدواژه‌ها
ظاهری وارسته	تشویق به منکرات	عنوان کلیدواژه‌ها
دوستی با کفار	عدم درک واقعیت‌ها	تنگ نظر
خودپسندی	استهزا	چرب زبانی
اظهار بی‌میلی به مطامع دنیوی	حسد	تبلیغات مسموم
خیانت در قضاوت	بی‌نشاطی در نماز	فراموشی خدا
خیانت ورزی	باطن غیرواقعی	بی‌ایمانی
سبک مغزی	دل‌های بیمار	دوست داشتن لهو و لغو
دشمن واقعی	کمین برای فریفتن	لغزش و خطاکاری

در همین راستا مفاهیم کلی و انتزاعی (مقولات) حسب مورد، مشخص و سپس واژه‌های متناظر هر مفهوم کلی استخراج شد (جدول ۴). برای تدقیق واژگان، از طریق ابزار پرسشنامه نیمه‌باز، این مقولات بر اساس ارتباط معنایی مرتبط شدند و از ۱۲ خبره در دسترس در حوزه پژوهش خواسته شد واژگان را به نسبت نزدیکی معنایی به موضوع، معین نمایند.

جدول ۴- فراوانی و مقولات استخراج شده از آموزه‌های نهج‌البلاغه در خصوص منافقین

ردیف	واژگان	فراوانی
۱	رنگ به رنگ شدن	۱۷
۲	آمیختن حق به باطل	۲۱
۳	گفتار شبهه انگیز	۱۸
۴	تبلیغات مسموم	۱۲
۵	ظاهری وارسته	۱۱
۶	ایجاد یأس	۱۰
۷	چرب زبانی	۷
۸	حرکت‌های پنهانی	۱۸
۹	کارشکنی	۱۶
۱۰	توجیه روش نادرست	۱۲

ردیف	واژگان	فراوانی
۱۱	مواضع متناقض	۱۱
۱۲	خطاکاری	۲۲
۱۳	منفعت طلبی	۱۹
۱۴	فریبکاری	۱۵
۱۵	خیانت ورزی	۲۱
۱۶	ایجاد تنگناهای اقتصادی	۱۰
۱۷	برنامه ریزی برای اهداف باطل	۱۴
۱۸	فساد انگیزی	۱۹
۱۹	کمین برای فریفتن	۱۲
۲۰	عدم درک واقعیت ها	۱۵
۲۱	دشمن واقعی	۹
۲۲	خود پسندی	۷
۲۳	فتنه گری	۸
۲۴	توجیه روش نادرست خود	۸
۲۵	دوستی با کفار	۱۰
۲۶	ایجاد جنگ روانی	۸
۲۷	بی حیایی	۳
۲۸	حسد	۵
۲۹	بی میلی به نماز	۷
۳۰	ترس و اضطراب	۵
۳۱	استهزاء	۶
۳۲	ظاهری وارسته	۵
۳۳	بی میلی به کار خیر	۴
۳۴	خودشیفتگی	۷

در مرحله کدگذاری انتخابی کدهای ایجاد شده در سامانه کد بر حسب هر یک از مقولات و با استفاده از قابلیت‌های موجود در نرم‌افزار، مضمون‌سازی شدند و در نهایت، جدول ۵، حاوی مضامین براساس آموزه‌های نهج‌البلاغه برای منافقین ناشی از تحلیل محتوای کیفی به دست آمد.

جدول ۵- مضامین و مقوله‌های مرتبط با منافقین در آموزه‌های نهج‌البلاغه

مضامین	مقولات	نشانی (آموزه‌های نهج‌البلاغه)
جاسوسی و تبلیغات دروغین و باطل	رنگ به رنگ شدن	خطبه ۱۹۴
	آمیختن حق به باطل	خطبه ۱۹۴
	گفتار شبه‌انگیز	نامه ۲۷
	تبلیغات مسموم	نامه ۳۳
	ظاهری وارسته	خطبه ۱۹۴
	ایجاد یأس	خطبه ۱۹۴
اعزام گروه‌ها برای عملیات‌های ترور و خرابکاری	چرب‌زبانی	خطبه ۱۹۴
	حرکت‌های پنهانی	خطبه ۱۹۴
	کارشکنی	نامه ۲۵
	توجیه روش نادرست	خطبه ۴۵
کمک به سرکوب شیعیان و کردهای عراق	مواضع متناقض	خطبه ۹۷
	خطاکاری	خطبه ۱۹۴
	فریبکاری	خطبه ۱۹۴
	منفعت‌طلبی	خطبه ۱۹۴
	ایجاد تنگناهای اقتصادی	خطبه ۲۱۰
انجام عملیات مسلحانه و تهاجمی	خیانت‌ورزی	نامه ۲۵
	برنامه‌ریزی برای اهداف	خطبه ۱۹۴
	باطل	خطبه ۱۹۴
	فسادانگیزی	خطبه ۲۱۰
	کمین برای فریفتن	خطبه ۱۹۴
	عدم درک واقعیت‌ها	

گزاره‌های صریح با مفاهیم ضمنی مستخرج از تحلیل محتوای کیفی آموزه‌های نهج‌البلاغه نشان می‌دهد که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تکیه بر بیانات امیرالمومنین (ع) شامل جاسوسی و تبلیغات دروغین و باطل، اعزام گروه‌ها برای عملیات‌های ترور و خرابکاری، کمک به سرکوب شیعیان و کردهای عراق و انجام عملیات مسلحانه و تهاجمی را می‌توان استخراج نمود.

اهمیت شناخت منافقین از دیدگاه آموزه‌های نهج‌البلاغه

امام خامنه‌ای در توصیف ویژگی‌های منافقین می‌فرماید: «کسانی با تمسک ظاهر به دین، با تمسک به آیات قرآن، حفظ کردن قرآن، حفظ کردن نهج‌البلاغه به برخی از امور دینی ظاهراً اعتقاد داشتند؛ اما با آن لبّ و اساس دین مخالفت می‌کردند و بر روی این حرف تعصب داشتند (بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۵/۱۱/۱۲).

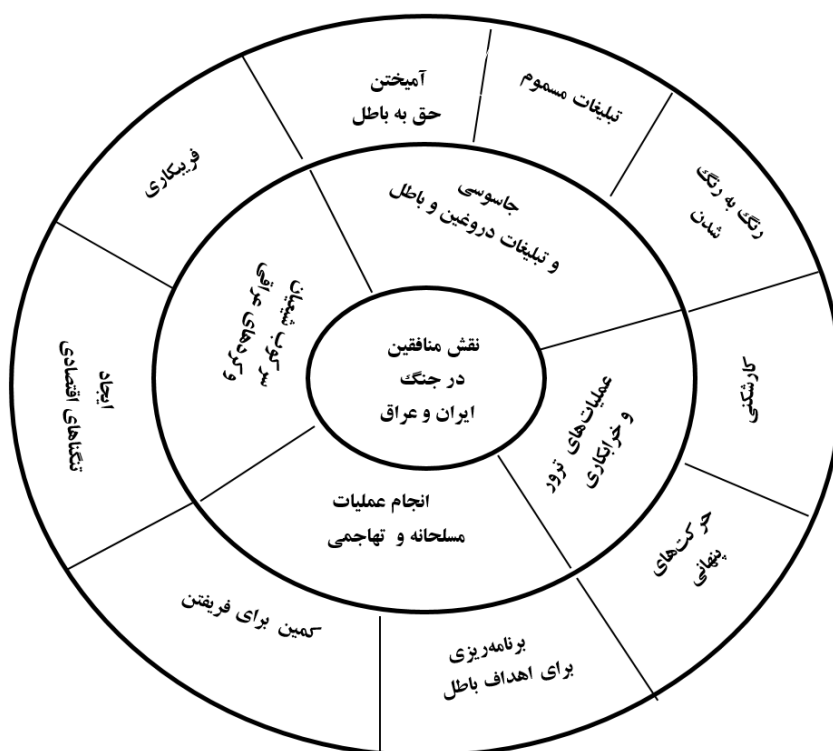
حضرت امیر (ع) در مقام تمثیل، منافق را به درخت «حنظل» مثال می‌زنند که برگ‌هایش سرسبز ولی طعم آن تلخ است (آمدی، ۱۳۸۳: حدیث ۹۸۷۸). ایشان در سخنی جامعه‌شناسانه، وجود منافقان عالم‌نما را گوشزد می‌کند. از نظر تاریخی می‌توان مصداق‌هایی همچون ابوموسی اشعری و عبدالله بن عمر را در نظر آورد و برخورد منافقانه ابن عمر را در بیعت نکردن و خیانت ابوموسی اشعری را در یاری نرساندن به امام در جنگ جمل به یاد آورد (کلینی، ۱۳۷۵: ۳۹۷/۱). حضرت علی (ع) در وصیتش به کمیل که افزون بر کمالات اخلاقی و عرفانی، مدتی ولایت «هیت» را در شمال غربی انبار به عهده داشت، فرمان می‌دهد از منافقان پرهیزد و با خائنان مصاحبت نکند (مجلسی، ۱۳۸۶: ۷۷/۲۷۱).

سازمان منافقین در بعد تشکیلاتی از اصل کمونیستی پیروی می‌کرد و بر طبق این اصل همه اعضای سازمان باید بدون چون و چرا از دستورها و خط مشی رهبری سازمان اطاعت می‌کرد. سازمان مجاهدین خلق و رهبری آن بر اساس مرام و مشی خود در ابتدای شروع جنگ در ظاهر با نظام ابراز همدردی کرده، در نشریات خود صدام و رژیم بعث را متجاوز می‌دانستند، اما در تحلیل‌های درون گروهی خود از جنگ به عنوان فرصتی یاد می‌کردند که در آن دولت نوپای جمهوری اسلامی ایران تحت فشار قرار گرفته، زمینه برای تحقق اهداف آنان فراهم خواهد شد. مواضع منافقین را باید در جهت ضدیت با نظام جمهوری اسلامی ایران و مسئولان کشور ارزیابی

کرد. آنان به هر عاملی که در مخالفت با رهبران انقلاب و تضعیف یا براندازی جمهوری اسلامی بود، خوش‌بین بودند و به آن کمک می‌کردند و چون جنگ نیز از جمله مسائلی بود که برای براندازی نظام جمهوری اسلامی تدارک دیده شده بود، همین وجه مشترک و زمینه همکاری منافقین با دشمن بعثی را فراهم کرد و در نهایت آنان با خیانت به ملت و میهن خود، در کنار رژیم صدام قرار گرفتند و از هیچ اقدامی در ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و ملت مسلمان ایران فروگذار نکردند. رجوی پس از انجام اقدامات تروریستی و جنایتکارانه به همراه برخی از اعضا به پاریس فرار کرد و در حمایت صدام در عراق قرار گرفت (قوی و امامی، ۱۳۹۹: ۳۱).

ترسیم الگو

بعد از مراحل کدگذاری، انتخاب مضامین اصلی و سازمان‌دهنده و فراگیر، ترسیم الگوی استراتژی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه در شکل زیر ارائه شده است.

شکل ۱- مدل استراتژی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه های نهج البلاغه

واکاوی نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه های نهج البلاغه

با پیروزی انقلاب اسلامی و سرمایه گذاری سازمان مجاهدین بر بخش اجتماعی و مدنی عضوگیری اعضاء نسبت به سال های قبل از انقلاب که به صورت مخفی و از طریق دوستان، آشنایان و خانواده ها انجام می شد، روند صعودی به خود گرفت (سادات و فتاحی، ۱۴۰۱: ۱۱۰). یکی از مواردی که هیچ گاه از حافظه مردم ایران پاک نخواهد شد، همراهی منافقین با رژیم بعثی عراق در طول هشت سال جنگ تحمیلی باشد که طی آن منافقین دوشادوش دشمنان کشورمان با هموطنان خود می جنگیدند و به سمت فرزندان ایران شلیک می کردند. عملکرد گروهک منافقین در قبل از آغاز تهاجم عراق به ایران به گونه ای بود که رژیم بعث عراق از

تحلیل‌ها، مواضع و نشریات آنها برای برنامه‌ریزی‌های خود استفاده می‌کرد. تحلیل محتوای کیفی آموزه‌های نهج‌البلاغه نشان می‌دهد نقش منافقین در جنگ ایران و عراق عبارت‌اند از جاسوسی و تبلیغات دروغین و باطل، اعزام گروه‌ها برای عملیات‌های ترور و خرابکاری، کمک به سرکوب شیعیان و کردهای عراق و انجام عملیات مسلحانه و تهاجمی که در ادامه هر کدام از عوامل تشریح می‌شود:

جاسوسی و تبلیغات دروغین و باطل

امام علی (ع) در باب هشدار از تبلیغات دروغین و باطل یاران معاویه در مراسم حج به فرماندار خود می‌فرماید: «گروهی از مردم شام برای مراسم حج به مکه می‌آیند، مردمی کوردل، گوش‌هایشان در شنیدن حق ناشنوا، و دیده‌هایشان نابینا، که حق را از راه باطل می‌جویند، و بنده را در نافرمانی از خدا، فرمان می‌برند، دین خود را به دنیا می‌فروشند، و دنیا را به بهای سرای جاودانه نیکان و پرهیزکاران می‌خرند، در حالی که در نیکی‌ها، انجام‌دهنده آن پاداش گیرد، و در بدی‌ها جز بدکار کیفر نشود» (نهج‌البلاغه، نامه ۳۳).

جاسوسی واژه عربی است و از ریشه (جس) و جمع آن جواسیس است که به معنای جستجو کردن و لمس کردن چیزی با دست است و در اصطلاح کسی است که محرمانه یا زیر عنوان نادرست به نفع دشمن، درصدد کسب اطلاعات از نقشه و قوای طرف برآید. حداقل باید پای دولت در میان باشد که به جرم جاسوسی قرار گیرد (خداشاهی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۵۹). جاسوسی را می‌توان یکی از ابعاد مهم خدمات سازمان به حکومت بعثی عراق دانست. در طول جنگ هر جا می‌توانستند اطلاعاتی از وضعیت نظامی ایران بدست آورند، آن را در اختیار مقامات و نظامیان عراقی قرار می‌دادند و با دادن این اطلاعات جاسوسی درصدد بودند پول و امکانات بیشتری از رژیم بعث عراق دریافت نمایند. برهمین اساس شناسایی محل پل‌ها، تأسیسات آب و برق، کارخانه‌ها و مراکز اقتصادی و نظامی ایران با سازمان مطرح می‌کرده و ستاد اطلاعات سازمان پاسخ‌ها را تهیه کرده و در اختیار آنان می‌گذاشته است (سبحانی، ۱۳۸۳: ۳۰۴). یکی از مهمترین خیانت‌های منافقین از آغاز جنگ تحمیلی همکاری اطلاعاتی و دادن اطلاعات سری کشور به رژیم بعث عراق بود. در واقع منافقین گمان می‌کردند که عراق کار انقلاب را یکسره می‌کند، لذا خود را نزد رژیم بعث به عنوان یک گروه سراسری معرفی نموده بودند تا در قدرت آینده ایران

حرف اول را بزنند. سازمان مجاهدین خلق، مواضع ضدونقیض و فریبکارانه و ناهمگونی مواضع رسمی و رسانه‌ای سازمان داشت. هرچند سازمان سعی داشت از اتخاذ هرگونه موضع‌گیری شفاف در قبال تحولات جنگ اجتناب و صرفاً به همسو نمودن مواضع سازمان با رژیم بعث تأکید کند. این سازمان در ماه‌های اول پس از پیروزی انقلاب از امام خمینی (ره) با تعبیری چون امام مجاهد اعظم یا مجاهد آگاه یاد می‌نمود اما در عمل مواضعی مخالف مواضع امام داشت یا برخلاف امام شعار انحلال ارتش را سر می‌داد و به ظاهر خود را مطیع ایشان قلمداد می‌نمود.

۱۲. اعزام گروه‌ها برای عملیات‌های ترور و خرابکاری

معاویه، بسر بن ارطاة را برای عملیات‌های ترور و خرابکاری با لشکریانی به «یمن» فرستاد و به او امر کرد: هر کس را که در اطاعت از علی (ع) یافتی بکش! آن جنایتکار بی‌رحم نیز جمع کثیری را کشت که دو پسر خردسال عیدالله بن عباس - که از جانب امام (ع) حاکم یمن بود - از جمله آن‌ها بودند. هنگامی که عیدالله با سعید بن نمران از «یمن» فرار کرد و به کوفه آمد و جریان را به حضرت (ع) گزارش نمود؛ امام (ع) پس از اطلاع از جریان، بر مردم خطبه خواند و چنین فرمود: «به من خبر دادند که بسر بن ارطاة به «یمن» تاخته و شیخون زده است. به خدا قسم من گمان آن دارم که پیروان معاویه به زودی بر شما غلبه کرده و دولت به نفع آن‌ها خواهد بود. زیرا که آن‌ها بر باطل‌شان اجتماع دارند، و شما در حق خود متفرق هستید و به علت آن که شما در طریق حق، به امامتان نافرمانی کرده و آن‌ها در باطل، از امامشان اطاعت می‌کنند». (نهج البلاغه، خطبه ۲۵)

ترور واژه‌ای سیاسی است که اهداف سیاسی را تعقیب می‌کند؛ بنابراین تروریسم به عنوان یک مکتب خود را مجاز می‌داند برای رسیدن به اهداف خود از هر وسیله و هر شیوه‌ای بهره گیرد. ترور، خرابکاری و اقدامات مختل‌کننده با روش‌های آشکار و پنهان (نور محمدی و دارینی، ۱۴۰۲: ۱۸۶) از برنامه‌های اصلی منافقین بود. استفاده مجاهدین خلق از نصوص دینی، ابزاری و کاملاً گزینشی بوده و هدف، صرفاً حل معضلات فکری خودشان بوده است؛ برداشت‌هایی کاملاً خودخواهانه و در راستای مفهوم مبارزه (کریمی و میرحسینی، ۱۴۰۱: ۲۵۳). عناصر این گروه‌ک تروریستی با حضور در اردوگاه اسرای ایرانی به شکنجه جسمی و روحی اسرا می‌پرداختند. آن‌ها با

تغییر مضمون نامه‌های اسرا، سعی داشتند روحیه آنها را تضعیف و موجی از ناامیدی را در اردوگاه‌ها راه بیندازند. توهین به مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران و جسارت به اعتقادات اسرا، گماردن جاسوس میان آنها و... ازجمله این اقدامات بود. اقدامات منافقین علیه اسرای ایرانی، موجبات شادی و لذت دشمن بعثی را فراهم می‌آورد. صدها شخصیت برجسته و توانمند کشور، قربانی کوردلی و تعصبات گروه‌هایی شدند که خود را منادی بخش آزادی و مساوات در ایران می‌دانستند. کسانی که در ادامه کار و ضعیف شدن و کم اقبال شدن ایده‌ها و ایدئولوژی‌شان در جامعه، حتی به مردم عادی کوچه و بازار رحم نکردند و ترورهای کور در دستور کارشان قرار گرفت.

ترور و ایجاد رعب و وحشت

«منافقین بر راحت بودن مردمان حسد می‌برند، بر گرفتاری دیگران می‌افزایند، و امیدواران را نومید می‌کنند. در هر راهی برای ایشان به خاک افتاده‌ای است برای تباه کردن، راه‌ها در نظر گرفته‌اند و نزد هر دلی وسیله‌ای دارند می‌توانند با هر کسی به میل و خواست او سخن گویند و در هر غم و اندوهی اشک‌ها ریزند تا به وسیله آن به مقصود خود برسند» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۹۴).

یکی دیگر از اقدامات گروهک منافقین در شهرها، ترور و ایجاد رعب و وحشت با هدف منصرف کردن رزمندگان از حضور در میدان جنگ بود. خائنان ملت سعی داشتند از این رهگذر توان نظامی کشور در خطوط مقدم جبهه را تضعیف کنند و فشار را از روی دشمن بعثی در جبهه بکاهند. عناصر این گروهک تروریستی به سراغ خانواده‌ها یا خود رزمندگان می‌رفتند و آنها را تهدید می‌کردند. منافقین گمان می‌کردند با این اعمال می‌توانند رزمندگان را از حضور در جبهه‌های جنگ باز دارند. آنها علاوه بر تهدید خانواده‌ها و ایجاد رعب و وحشت میان آنها در چندین اقدام، رزمندگانی که برای مرخصی به شهر خود آمده بودند یا خانواده‌های آنها را ترور کردند. بسیاری از این ترورهای کور فاقد ارزش عملیاتی بوده و صرفاً در چارچوب استراتژی ترور پیوسته و ایجاد فضای وحشت و فعال کردن عناصر نفاق در داخل ایران و بهره‌برداری سیاسی - نظامی سازمان در عراق معنی و مفهوم داشته است.

انجام عملیات مسلحانه و تهاجمی

از آنجا که منافق عقیده و ایدئولوژی ثابت و استواری ندارد، مجبور است برای پیشبرد اهداف خود در مقابل خطرات و مشکلات پیش‌رو چاره‌ای اندیشیده و برای نابود کردن مخالفان برنامه‌ریزی می‌کند. امام (ع) با اشاره به این برنامه‌ریزی می‌فرماید: «آنان در برابر هر حقی، باطلی و در مقابل هر مستقیمی، انحرافی و در برابر هر زنده‌ای، قاتلی را تدارک دیده‌اند و برای هر دری کلیدی و برای هر شب تاریکی چراغی (راه در رو) آماده کرده‌اند.» (نهج البلاغه، خطبه ۱۹۴).

جنایت‌ها و خسارات جانی و مالی مجاهدین خلق از خاطره‌ها نرفته است. ولی با وجود ایجاد تنفر از آنها در سطح جامعه، بازهم منافقین به اقدامات خصمانه‌شان ادامه دادند و در پیوند با صدام حسین، وارد جنگ تمام عیار در عملیات فروغ جاویدان شدند. حمله به خاک ایران توسط منافقین بدترین خیانتی است که یک گروه مخالف و حتی تروریست می‌تواند انجام دهد. عناصر سازمان مجاهدین سعی کردند گناه تمام اغتشاشات و درگیری‌ها را به گردن مردم بیندازند و خود را بی‌گناه جلوه داده و تلاش کنند مسائل و مناسبات روز سازمان را ادامه راه گذشته و بنیانگذاران وانمود کنند. با وجود امکانات فراوان نظامی که این سازمان در اختیار داشت، به غیر از مرحله پایانی جنگ، هیچ‌وقت در اندازه‌ای نبود که بتواند عملیات نظامی مستقلی را علیه نیروهای ایران انجام دهد. نقطه عطف همکاری مشترک منافقین با صدام در سال ۱۳۶۵ با انتقال مرکز فرماندهی این گروهک به خاک عراق محقق و گروهک منافقین که تعهد و وفاداری خود را به دشمن بعثی نشان داده بودند، رسماً به بخشی از ماشین جنگی صدام تبدیل شدند. گروهک منافقین با پیوستن به عراق در این برهه و با ارتکاب جنایات منحصر به فردی علیه مردم ایران، جانی تازه به ارتش بعثی بخشیدند. سرنوشت شرکت‌کنندگان در این عملیات کشته شدن و دستگیری توسط نیروهای نظامی کشور بود. می‌توان گفت عملیات مرصاد شلیک نهایی به سازمان بود (درودیان، ۱۳۷۶: ۲۱۰).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در ارتباط با منافقان سخنان بسیاری از پیامبر خدا (ص)، امام علی (ع) و دیگر ائمه اطهار (ع) وجود دارد. در دوران امام علی (ع) منافقان خسارت‌های بسیاری به حکومت امام (ع) وارد کردند

و سبب شکست و حتی شکل‌گیری برخی جنگ‌ها شدند. امام علی (ع) به‌عنوان عالی‌ترین مفسر قرآن و کتاب نهج‌البلاغه به‌عنوان برادر قرآن، بارها در خصوص خطر نفاق و منافقین هشدار می‌دهند. امام علی (ع) تمام گرفتاری خود را در مواجهه با کارگزاران و خواص و مردم منافق می‌داند. به نظر می‌رسد بهترین راه شناخت منافقین، دقت و تأمل در کلام و عمل آنان و مقایسه آن دو با همدیگر است؛ زیرا آنها مرد میدان سخن هستند، بسیار زیبا، شیوا، هنرمندانه و دلسوزانه سخن می‌گویند و راه نشان می‌دهند؛ اما در میادین عمل گرفتار تناقض شده، برخلاف ادعاهای خود مشی می‌کنند.

بیشترین آسیب‌ها از جانب منافقان به جامعه دینی وارد می‌آید و منافق با داشتن ظاهری موافق با دین، بیش از دشمنان آشکار، امکان آسیب‌رسانی دارد؛ از این رو به شناخت و مراقبت جدی احتیاج دارد. تاریخ انقلاب پر است از فراز و نشیب و افرادی که مردود و قبول شدند. از همان روزهای نخست مخالفینی بر سر راه مردم قرار گرفتند و کار به جایی رسید که حتی با دشمنان ایران زمین نیز دست در دست گذاشته تا خانه آبا و اجدادیشان را ویران سازند. نقش منافقین در جنگ ایران و عراق یکی از نقاط مورد بحث و اساسی در تاریخ و تحولات کشور جمهوری اسلامی ایران بوده است. از اقدامات اولیه سازمان مجاهدین به رهبری مسعود رجبی می‌توان در کشور عراق، تشکیل اردوگاه اشرف دانست که به هواداران خود فراگیری فنون نظامی و جنگ‌های کلاسیک را آموزش می‌داد و وانمود می‌کرد که سازمان از مرحله ترورو جنگ‌های شهری گذر کرده و اکنون به مرحله‌ای رسیده که می‌تواند اقدام به جنگ‌های بزرگ نماید. با وجود امکانات فراوان نظامی که این سازمان در اختیار داشت، به غیر از مرحله پایانی جنگ، هیچ وقت در اندازه‌ای نبود که بتواند عملیات نظامی مستقلی را علیه نیروهای ایران انجام دهد. پس از شکست در عملیات مرصاد، منافقین دیگر هرگز نتوانستند به انسجام قبلی خود بازگردند و به علل مختلف از جمله اضمحلال اخلاقی، دچار اختلافات درون سازمانی شده و اختلافات شدید میان کادر رهبری و دیگر اعضای آن به وقوع پیوست. همکاری منافقین در ابتدای حضور سازمان در عراق، در شکل جاسوسی، خبرپراکنی، ایفای نقش ستون پنجم، بازجویی از اسیران و ... صورت می‌گرفت اما با گذشت زمان این همکاری‌ها توسعه یافت و سازمان در قالب واحدهای رزمی ارتش عراق، به عملیات علیه جمهوری اسلامی دست زد.

عناصر سازمان مجاهدین سعی کردند گناه تمام اغتشاشات و درگیری‌ها را به گردن مردم بیندازند و خود را بی‌گناه جلوه داده و تلاش کنند مسائل و مناسبات روز سازمان را ادامه راه گذشته و بنیانگذاران وانمود کنند. گروهک منافقین با پیوستن به عراق با ارتکاب جنایات منحصر به فردی علیه مردم ایران، جانی تازه به ارتش بعثی بخشیدند. در طول بیش از چهار دهه گذشته، سابقه خیانت، وابستگی سران و جنایت و فساد و خونریزی سازمان مجاهدین خلق (منافقین) را به فرجام تاریخی خود رسانده در بدترین شرایط تاریخی بسر برده که میراثی جز نکبت و رسوایی و خیانت را در تاریخ معاصر ایران به ارمغان نیاورده است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که نقش منافقین در جنگ ایران و عراق با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه عبارت‌اند از: جاسوسی و تبلیغات دروغین و باطل، اعزام گروه‌ها برای عملیات‌های ترور و خرابکاری، کمک به سرکوب شیعیان و کردهای عراق و انجام عملیات مسلحانه و تهاجمی.

فهرست منابع

نهج البلاغه

- آمدی، ابوالفتح. (۱۳۸۳). غررالحکم و درر الکلم، قم: دارالحديث.
- ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۱۴ ق). لسان العرب، بیروت: دارالفکر.
- احمدی روحانی، حسین. (۱۳۸۹)، سازمان مجاهدین خلق، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی
- امینی، علیرضا و ابوالحسن شیرازی، حبیب‌الله. (۱۳۹۵). تحولات سیاسی اجتماعی ایران (از رضاشاه تا انقلاب اسلامی)، تهران: نشر قومس.
- بزرگ‌زاده، حسین. (۱۳۸۷). نفاق و منافقین از منظر قرآن، فصلنامه دین و سیاست، شماره ۱۷، صص ۵۷-۸۳
- تهرانی، صادق. (۱۳۸۷). از مجاهدین خلق تا منافقین، تهران: کتاب همشهری.
- خداشاهی، مهدی؛ مجیدی، سید محمود و ذوالفقاری، مهدی. (۱۳۹۹). تأملی بر آسیب‌شناسی کیفری جرم جاسوسی در نظام کیفری ایران. فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران.
- دانایی‌فرد، حسن و امامی، سیدمجتبی. (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، دوفصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، شماره ۲، صص ۲۷۲-۲۴۷
- درودیان، محمد. (۱۳۷۶). آغاز تا پایان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.
- راستگو، علی اکبر. (۱۳۹۰). مجاهدین خلق در آینه تاریخ، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۱۲ق). مفردات ألفاظ القرآن، بیروت: دار القلم - الدار الشامیه.
- رهبر، فرهاد، سیف، الله مراد و فرج‌الله‌زاده، محمد. (۱۳۹۹). تبیین گفتمان اندیشه‌ها، آراء، نظرات و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای مدظله در زمینه مقابله با تحریم‌های اقتصادی، فصلنامه علمی مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، سال دهم، شماره ۴۰، صص ۳۵۴-۳۱۹
- سادات، سید محمود و فتاحی، مریم (۱۴۰۱). عوامل جذب زنان به سازمان مجاهدین خلق ایران (۱۳۵۷-۱۳۶۰)، پژوهشنامه متین، سال ۲۴، شماره ۹۴، صص ۱۲۷-۱۰۷
- سبحانی، محمدحسین. (۱۳۸۳). روزهای تاریک بغداد، کلن: کانون آوا، جلد اول.
- صادقی، سید سعید و جمشیدی، عبدالصاحب. (۱۴۰۰). واکاوی نقش ایالات متحده آمریکا در جنگ ایران و عراق، فصلنامه مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، شماره ۵، صص ۳۰۲-۲۸۱
- فوزی، یحیی. (۱۳۸۶). استراتژی و عملکرد سازمان مجاهدین خلق در برخورد با جمهوری اسلامی، فصلنامه متین، دوره ۹، شماره ۳۴، صص ۱۱۲-۸۹

- قوی، نیره و امامی، اعظم. (۱۳۹۹). کاربرست نظریه کاریزماتیک ماکس وبر در تحلیل سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، دوره ۱۷، شماره ۶۲، صص ۲۹-۵۰.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۷۵). اصول کافی، ترجمه محمدباقر کمره‌ای، قم: نشر اسوه.
- کریمی، رضا و میرحسینی، یحیی. (۱۴۰۱). نقد برداشت‌های سازمان مجاهدین خلق از نهج‌البلاغه، فصلنامه مطالعات فهم حدیث، سال نهم، شماره ۱۷، صص ۲۳۷-۲۵۷.
- مجلسی، محمدباقر. (۱۳۸۶). بحارالانوار، بیروت: داراحیاء التراث العربی.
- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران. (۱۳۹۰). پیام امام امیرالمؤمنین (ع)، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- هاشم‌زهی، هاشم، یاحی، رسول و هاشم‌زهی، سمیه. (۱۴۰۲). نقش طبقه کارگر ایران در پشتیبانی از جنگ تحمیلی در روایت مطلعان، فصلنامه علمی دفاع مقدس و نبردهای معاصر، شماره ۹، صص ۱-۱۸.

